

Papes-Valach Fanni

A 75 ÉVE SZÜLETETT HUSZÁR LAJOS ZENESZERZŐ ALKOTÁSAI

Huszár Lajos élete

Huszár Lajos zeneszerző 1948. szeptember 26-án született egy hódmezővásárhelyi család gyermekeként. Édesapja, dr. Huszár Lajos orvos volt, édesanyja Nagy Mária pedig háztartásbeli, s művészi hajlamát édesanyja családjától örökölte, hiszen két anyai nagybátyjának is volt ilyen jellegű beállítottsága, költői illetve festői tehetséggel büszkélkedhettek (Huszár, 2017).

Zenei érdeklődése korán megnyilvánult, így szülei beírátták a hódmezővásárhelyi zeneiskolába, ahol zongorát tanult, de érdeklődni kezdett a zeneszerzés iránt is. A zeneiskolás éve alatt zongoratanárnője, Berei Lajosné, Erzsi néni tett rá mély benyomást, aki a zongora mellett magánének-tanár is volt. Ezekből a korai élményekből eredhet Huszár vokális műfajok iránti vonzalma, hiszen sokat hallgatta és kísérte zongorán a magánénekes növendékeket. Másik tanára Steiner Béla, az iskola igazgatója volt, aki az első zeneszerzői próbálkozások után elméleti, zeneszerzői téren segítette fejlődését, hiszen maga is foglalkozott komponálással (Huszár, 2017).

1963-ban került a szegedi Zeneművészeti Szakközépiskolába, ahol a nem régóta Szegeden élő Vántus István növendéke lett zeneszerzés szakon. Egy, a Tudás Alapítványnak adott interjújában úgy nyilatkozott, mély benyomást tettek rá azok az előadások, melyeket Vántus vezényelt, közülük is emlékezetes egy Monteverdi: Orfeo előadás, melyben Huszár játszotta a kis orgona szólamát. Nagy hatással voltak még rá a konzervatóriumi évek alatt Nagy Kálmánné Varju Irma zongoraórái, és természetesen a szegedi színház akkori gazdag operarepertoárja, a Vaszy Viktor által vezényelt operaelőadások (Tudás Alapítvány, 2013).

A Tudás Alapítványnak adott interjújában mesél arról is, hogy bár a JATE német-olasz szakára is felvételizett, ahová fel is vették, az érettségi után tanulmányait 1967-től a Zeneakadémián

follytatta Szervánszky Endre és Durkó Zsolt növendékeként. Elmondása szerint Szervánszky mély humanizmusa, emberszeretete meghatározó élmény volt számára. Zeneakadémiai tanárai közül emlékezetes maradt még Bartha Dénes, Pernye András, Bárdos Lajos vagy Almásy László (Tudás Alapítvány, 2013). Élményeiről így számolt be:

“A pesti operarepertoár szerencsésen kiegészítette és továbbfejlesztette, amit Szegedről ismertem. Bár Szegeden roppant érdekesek voltak – s ezt ma is nosztalgikusan és követendő példaként kellene emlegetni – Vaszy modern operaprodukciói. Gottfried von Einem operáitól Prokofjev darabjain keresztül egészen a szegedi operai modernizmus csúcsáig, Hindemith Mathis, a festő című operájáig. Bárcsak volna ilyen bátor kezdeményezés ma is Magyarországon! Budapesten akkoriban kicsit talán konzervatívabb volt az operai repertoár, bár hozzá kell tennem, hogy szinte minden évben bemutatnak egy-egy új magyar darabot. Ott voltam például Szokolay Sándor Hamletjének, Petrovics Emil Bűn és bűnhődés című operájának ősbemutatóján is.” (Hollósi, 2004)

Szakmai pályája

Zeneszerzői és tanári pályája egy időben indult, 1973-ban szerezte meg zeneszerzői diplomáját, melyre egy vonós triót és egy zenekari kíséretes dalciklust komponált. Ezután visszatért Szegedre, és a Zeneművészeti Szakközépiskolában kezdett tanítani az akkori igazgatóhelyettes, Aracsi László többszöri invitálásának köszönhetően. 1973-84 között volt a szegedi Zeneművészeti Szakközépiskola tanára, ahol zeneelméletet, illetve zeneszerzést és kamarazenét tanított (Tudás Alapítvány, 2013).

1975-ben rövidebb időre megszakította tanári pályáját és fél évet töltött Rómában, ahol Goffredo Petrassi növendéke volt a Santa Cecilia Akadémián. Látóköret természetesen szélesítették a római tanulmányút tapasztalatai (Huszár, 2017).

A konzervatóriumi tanítás után 1984-1989-ig a “vándorévek” következtek. Ez alatt az időszak alatt a Zeneakadémián oktatott partitúraolvasást, továbbá a budapesti Színművészeti Főiskolán

és a békéscsabai Zeneművészeti Szakközépiskolában is tanított, mint korrepetitor, illetve mint zeneelmélet tanár. 1989-ben visszatért Szegedre, ahol a 2008-as nyugdíjba vonulásáig tanított a Zeneművészeti Szakközépiskolában, majd 1990-től a Zeneművészeti Főiskolán is, miután a két intézmény egyesült. Zeneelméletet, zenetörténetet, kamarazenét, időnként zeneszerzést is oktatott (Tudás Alapítvány, 2013).

A nyugdíjazását követő években Monoron telepedett le, ahol egy depressziós időszak után újra a tanári tevékenység felé fordult. A Nyíregyházi Főiskolán és a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában tanított, az utóbbiban mint zeneelmélet, majd mint zeneszerzés tanár. Kocsár Miklós helyét vette át, aki a súlyosbodó betegsége miatt már nem tudta ellátni tanári feladatait. Elmondása szerint nagy hatással voltak rá azok az órák, melyeken látta, hogyan tanít Kocsár. Egészen 2013 nyaráig tanított itt, ám az akkori minisztériumi rendelkezések miatt nyugdíjasként tovább nem folytatta az oktatást. Növendékei között volt Szigeti Máté, Solti Árpád, Tornyai Péter, Laczkó Bálint, Brandenburg Ádám és Gelléri András (Tudás Alapítvány, 2013).

2021-ig elnökségi tagja volt a Magyar Zeneszerzők Egyesületének, tíz évig volt tagja a Zeneakadémia Doktori Tanácsának, 2011 óta pedig a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja (Huszár, 2017).

A Magyar Művészeti Akadémia honlapján (MMA, <https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA19880>)

jegyzett elismerései szerint több szervezet működésében közreműködött és számos díjjal büszkélkedhet.

Szervezeti tagságai:

Magyar Zeneszerzők Egyesülete (elnökségi tag),

Magyar Zeneművészeti Társaság,

Magyar Művészeti Akadémia,

Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület

Állami díjak és kitüntetések:

1994 - Erkel Ferenc-díj

Nem állami díjak és elismerések:

1986 - Neufeld Anna-emlékdíj

1997 - Zipser Renée-díj (Pest Megyei Tanács díja)

2000 - Millenniumi operapályázat, III. díj (a Magyar Állami Operaház díja)

2003 - Bartók Béla – Pásztory Ditta - díj

2007 - Artisjus-díj - Az év zeneműve

2014 - Artisjus-díj

2019-ben az MMA portréfilmet készített vele.

Művészete

Zenéje legfontosabb tulajdonságai között említhetjük a személyes, lírai kifejezőmódot. Korai zeneiskolai élményeinek hála, a vokális művek iránti nagyfokú érdeklődés figyelhető meg munkásságán, emellett a vallási tematikához is vonzódik. Általánosságban elmondható művészetéről, hogy az avantgardtól azonban igyekszik távol maradni.

Művészete alapvetően három nagyobb korszakra osztható. Az ezeket megelőző, nulladik korszaknak tekinthetjük a tanuló éveket. Huszár zeneakadémiai évek alatt írt művei között szerepelnek megrendelésekre írt munkák, átiratok, hangszerelések, feldolgozások, kompozíciós kísérletek, pedagógiai darabok. Ezek közül leginkább azok jelentősek, amelyek Huszár zeneszerzői jellegzetességeit már előre vetítik. Az 1967–68-as években jelentősek a vallási témájú kórusművei. Ekkor két vegyeskari motettát is komponál, majd 1968 nyarán belekezd egy latin nyelvű passió írásába. A mű olyan tekintetben jelentős, hogy ebben az „ős-Passióban” megtalálható több olyan elem is, ami majd beépül az érett kori Passiójába (2003-2004) (Hollós, 2015).

Egy másik vokális műfaj, a dal is korán megjelenik művei között. 1964-ben, középiskolás évei alatt írt dalciklust Lenau német nyelvű verseire (Waldlieder) romantikus stílusban, majd 1967-68-ban már négy atonális dalt komponált, s ehhez hasonló stílusban íródtak hangszeres művei is, mint a zongorára írt Cogitatio (1968, 1970, 1971) és a szólóhegedűre készült Rapszódia (1969). Mint korábban említettem, Huszár Lajos

zeneszerzői diplomaműsora egy vonóstrióból és egy zenekari dalciklusból állt, mely az Öt monológ Parancs János verseire címet kapta, mindkét mű 1972-ben készült (Hollós, 2015).

Első alkotói korszaka

Huszár Lajos első alkotói időszaka 1974 és 1980 közé tehető. Az 1970-es években keletkezett művei a korábbi kialakulóban lévő stílus folytatásának tekinthetők, alkotásai az akkori modernség jegyében készültek, a kor modern magyar és lengyel szerzői voltak rá nagy hatással, mint Durkó, Kurtág vagy Lutosławski (Hollós, 2015; Huszár, 2017).

Ekkor két kompozíció született nagyobb kamaraegyüttesre: a Musica per dieci (1974) és a Musica concertante (1975). Az utóbbi a zeneszerző római tanulmányútja alatt készült, Goffredo Petrassi felügyelete mellett. 1976-ban a 69. zsoltár a vallásos művek sorát gyarapította, mely szólóének (tenor) és zongora kettősére íródott. A zsoltárkompozíció magyar nyelvű, Károli Gáspár bibliafordítását használja fel. Ekkor keletkezett két Ady versére írt dal (Szeretném, ha szeretnének, De ha mégis) basszus hangra és zongorára (Hollós, 2015).

Hangszeres művei közül 1978-ban készült a Scherzo és adagio című kamaraműve, mely 11 vonósra és ütőkre íródott, továbbá ennek az atonális korszaknak a végén készült a három tételes Rézfúvós kvintett (1980) is (Hollós, 2015).

Második alkotói korszaka

1981 fordulatot hoz Huszár Lajos művészetében, ekkorra tehetjük második alkotói periódusának kezdetét. Figyelme a tonalitás felé fordul, pontosabban a hagyomány és a modernizmus összeegyeztetése felé. Ekkoriban találkozott Góreczki, Arvo Pärt és G. Kancseli műveivel, a neo-tonális művek megismerését pedig zeneszerzői stílusváltás követte. Ezzel párhuzamos indíttatás lehetett, hogy megbízást kapott a Bajai Kamarazenekartól egy olyan mű írására, mely viszonylag könnyen játszható, és laikusok számára is befogadható. Így született meg a Serenata concertante, majd szintén ebben a könnyebben befogadható szellemben készült a Két madrigál

vegyes karra, mely Weöres Sándor verseit használja fel (Hollós, 2015).

1983-ban keletkezett a Dies sanctificatus és az Ave Maria, ezek női karra írott művek. Az ekkor keletkezett, majd 1995-ben tökéletesített A magány dalai című dalciklus szoprán hangra és ütőkre íródott, Tornai József által fordított kecsua-indián népi szövegeket használ fel. Az 1984-ben keletkezett Notturmo Goffredo Petrassi 80. születésnapja alkalmából készült zongoradarab, melyet szintén átdolgozott 2011-ben. A darab kissé kilóg a korszak műveinek sorából, inkább a korábbi periódus stílusához nyúl vissza, hiszen az olasz szerző VI. concertójának tizenkétfokú sorát használja fel. 1985-ben keletkezett a Concerto rustico, mely a Veszprémi Kamarazenekari Fesztivál megrendelésére készült, majd szegedi felkérésre komponálja az Ének virradatkor című fuvolára és vibrafonra szánt művét és a Kamarakoncertet 1987-ben. Utóbbi egytétéles, vonószenekarral kísért gordonkaverseny, melyet a későbbi évek során szintén átdolgozott. 1990-ben született egyik legjelentősebb kórusműve. A csend virága vegyeskarra íródott és Juhász Ferenc versének szövegét használja fel. A művet maga Huszár is jelentősnek tartja, azonban több intonációs nehézséget is tartalmaz, ezért 2012-ig kellett várni a bemutatására (Hollós, 2015).

Huszár Lajos pályáján az 1994-es év kiemelkedő fontosságú, hiszen ekkor kapott felkérést Molnár Lászlótól, a Szegedi Nemzeti Színház akkori zeneigazgatójától egy opera megírására. A Darvasi László által írt libretto Balázs Béla A csend című meséjén alapul, az opera is A csend címet viseli. A komponálás 1997-ig zajlott, majd 1998-ban még történtek javítások a műben. A librettonak is köszönhetően a Huszár-opera zenei anyaga igen változatos, a hármashangzatoktól a tizenkétfokúságig sok különböző szerkesztésmód felvonul. A mű első nyilvánosan felhangzó részlete, a zárójelenet koncertszerűen került bemutatásra 1999-ben, a teljes mű színpadi bemutatójára pedig 2005. február 11-én került sor a

Szegedi Nemzeti Színházban (Hollós, 2015). Az ősbemutatón nekem is szerencsém volt részt venni, mint első éves konzervatóriumi diák, s nagy hatással volt rám.

Hollósi Zsolt így ír a műről: „Huszár Lajos muzsikája is mély és sodró, eredeti módon ötvöződik benne Wagner, Debussy, Puccini és Bartók, miközben sajátosan magyar: egyszerre népi és romantikus, ugyanakkor nyugtalanítóan modern. Szerepet kapnak benne operában szokatlan hangszerek, és a pazar hangszerelés is nagyban hozzájárul, hogy a felizzó drámai csúcspontok képesek magukkal ragadni a hallgatóságot.” (Hollósi, 2005).

2000-ben készült az Ikonok Pilinszky János emlékére című kantáta szoprán hangra és kamarazeneikarra. A szegedi megrendelésre készült darabot tekinthetjük szabadon értelmezett misének. A műben szerepelnek állandó miserészek, misén kívüli énekek és egy Pilinszky-vers. A második, tonális korszak végén, 2003-2004-ben keletkezett a Passió. Az oratórium a korábban említett, 1968-as „ős-Passió” ötleteiből is merít, továbbfejlesztve azokat (Hollós, 2015).

Harmadik alkotói korszaka

A harmadik alkotói periódus kezdete 1998-ra tehető, bár ahogy láthattuk a megelőző, tonális időszak vége és a következő, atonális korszak kezdete valamelyest átfedésben van, kevésbé határolhatók el egymástól. Az első atonális darab, a Trittico estivo – Nyári triptichon – tehát még 1998-ban készült. A 2011-ben íródott Ballada Szalai András cimbalom művésznek és zeneszerzőnek készült. A korszak egyik fő művének tekinthetjük a 2009-2011-es Alföldi varázsénekek című mezzoszoprán hangra és zongorára írt dalciklust, amelyhez Polner Zoltán népi gyűjtéseken alapuló verseit használja fel. A versek népi babonákról, hiedelmekről szólnak (Hollós, 2015; Tudás Alapítvány, 2013).

Az utóbbi években természetesen új darabokat is komponált, de jellemző erre az időszakra, hogy korábbi műveit is elővette és „kijavította”. Ilyen mű pl. a Kamarakoncert vagy a Notturmo. Az utóbbi évtized termései között van egy újabb dalciklus, az Álom

monológok (mezzo szólóének, fuvola, ütők), mely Katona Juditnak készült, valamint egy szóló hegedű szonáta Márffy Gabriella számára, a Sonata Rustica. Huszár már 1969-ben írt a művésznőnek egy szóló darabot, melyet ő szeretett volna eljátszani, azonban Huszár úgy döntött mai tudása szerint kijavítja, átdolgozza, gyakorlatilag egy teljesen új mű lett a végeredmény (Tudás Alapítvány, 2013).

2016 nyarán került sor a Feltámadási oratórium ősbemutatójára Debrecenben. Az utóbbi években a zongora valamelyest előtérbe került a szerző életében, új művek születtek és régebbi darabok kerültek felfrissítésre. Ilyen mű az Ünnep 2016-ból. Az utóbbi évek termése a Sanctus, mely úgynevezett „hangköltemény”, a Három darab kínai témákra csellóra és zongorára, és a Cherubinische Gesänge c. Angelus Silesius XVII. századi keresztény-misztikus költő verseire készült hét tételes dalciklus. Ezt követte 2017-ben a Momenti umani című kamarazenei sorozat két fuvolára és ütőhangszerekre, és az ahhoz tematikusan is kapcsolódó Toccata marimbára (Sziklavári, 2018).

Összegzés

A szerző továbbra is aktív, új és régi művei is rendszeresen megszólalnak kortárs zenei eseményeken, szerzői esteken. A magyar zenei közéletben régóta jelen van, és bár sokáig Szegeden élt és dolgozott, művei rendszeresen megszólaltak a fővárosi koncerteken is. A Szegedi Vántus István Kortárszenei Napokon 1973 óta szinte minden évben a repertoár részét képezik művei. 2018-ban, 70. születésnapja alkalmából három szerzői estjére is sor került: Hódmezővásárhelyen, Szegeden és Budapesten.

2023 szeptemberében a szerző 75. születésnapját ünnepelte. A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) Zeneművészeti Tagozata Verslábak kortárs zenei köntösben címmel tartott hangversenyt a Magyar Dal Napja alkalmából 2023. szeptember 10-én, vasárnap a Pesti Vigadóban, ahol Huszár Mond und Krippe c. műve szólalt meg.

Ahogy láttuk, Huszár Lajos zeneszerzői pályája eddig három nagyobb alkotókorszakra osztható. A korszakok egyes művei látszólag nagyon különböznek egymástól, valójában rengeteg közös szál köti össze őket. A zeneszerzői eljárások és megoldások mögött mindig ugyanaz a személyiség bújlik meg (Hollós, 2015).

A zenén kívüli közéletben nem vett részt, viszont mindig központi fontosságú volt életében “az emberszeretet, az érzelmi gazdagság, a szülőföld iránti vonzalom, és az elkötelezettség a magyarság, Kelet-Európa és a kereszténység iránt.” (Huszár, 2017).

2018 márciusában így fogalmazta meg Ars poeticáját: "Abban a zenében hiszek, amelynek emberi tartalma, költőisége, komolysága és súlya van. Idegenkedem a mutatós külsőségektől, a szórakoztatástól, a felszínes optimizmustól. Hiszem, hogy zeném azt a világot fejezi ki, amelyben élek, és azokat az alapérzéseket, amelyeket a sors nekem adott. Hiszek – még mindig hiszek – az érzelmekben, a kifejező zenében, ugyanakkor egyre erősödik bennem a tudatos formálás, szerkesztés igénye." (Sziklavári, 2019)

Felhasznált irodalom:

Hollós Máté (2015): *Huszár Lajos munkássága*. MMA.
<https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA19880#biography-long-wrapper> Letöltés: 2024. február 2.

Hollósi Zsolt (2004): *Beszélgetés Huszár Lajos zeneszerzővel*. Webrádió.
<http://archive.webradio.hu/index.php?option=content&task=view&id=104> Letöltés: 2024. február 2.

Hollósi Zsolt (2005): *Megszületett A csend*.
http://www.hollosizsolt.hu/index.php?waction=f7_2
Letöltés: 2024. február 2.

Huszár Lajos (2017): *Curriculum vitae*. MMA.
<https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA19880>

Letöltés: 2024. február 2.

MMA.hu (2017): *Huszár Lajos*. MMA.

<https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA19880>

Letöltés: 2024. február 2.

Sziklavári Károly (2019): *Huszár Lajos 70*. Parlando.

https://www.parlando.hu/2019/2019-1/Huszar_Lajos-70.pdf

Letöltés: 2024. február 2

Tudás Alapítvány / Foundation of Knowledge (2014): *EBM - Huszár Lajos*. Youtube.

https://www.youtube.com/watch?v=ZGJ_G1C32RI&list=FLCRHh2ed_bUgkHAMoc1WvDw&index=2 Letöltés: 2024.

február 2.

.